

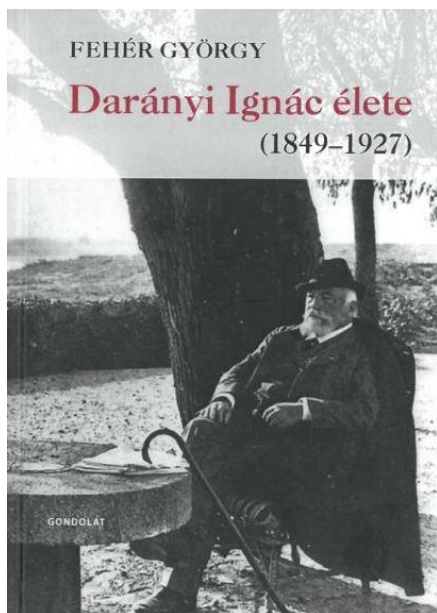
felvilágosítás szükséges. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy nem kizárólag az ismeretek hiánya miatt utasítják el a technológiát, hanem azért is, mert humán alkalmazásuk számos hasznuk mellett jelenleg még beláthatatlan lehetőségeket kínál és következményei is beláthatatlanok. Éppen ezért, a veszélyek áttekintéséig (ilyenek pl. hogy mi a biztosíték arra, hogy a génszerkesztés azt, és csakis azt a gént érinti, amelyet meg akartunk változtatni, vagy hogy lehetőséget adhat a születendő utódok kívánatos génekkel való felvértezésére) az emberi genom örökletes megváltoztatása lekerült a napirendről.

A könyv szép kiállítású, a szakma ismert szakértői által írott, a területet minden szempontból áttekintő tizenöt fejezetet tartalmaz. Terjedelme példás önmérsékletről tanúskodik, s nyelvezete közérthető, kerüli a csak szakember számára érthető és követhető fogalmakat, gondolatmeneteket. Jó lenne, ha minél többen olvasnák, s erről a kétségkívül megosztó molekuláris biológiai/genetikai eljárásról megalapozott ismeretek birtokában alkítanának véleményt.

Biró Sándor

Fehér György: Darányi Ignác élete (1849–1927)

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár, Budapest, 2017. 600 oldal

Napjainkban az utca embere gyakran találkozik Darányi Ignác nevével annak ellenére, hogy többségük valószínűleg nem is sejtí, ki is volt ő valójában. Az 2012-ben meghirdetett *Nemzeti Vidékstratégia* részeként elindult *Darányi Ignác Terv* keretében számos beruházás, agrártámogatási program, infrastruktúra- és intézményfejlesztés, eszközbeszerzés valósult meg.^[1]

Fehér György, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum korábbi főigazgatója, aki a dualizmus kori magyar agrár- és paraszttörténet nemzetközileg is elismert kiváló kutatója, terjedelmes monográfiában mutatja be Darányi Ignác tevékenységét. A vaskos könyv azonban

nem pusztán politikai életrajz. Darányi Ignác életpályáján keresztül a szerző bemutatja a dualizmus utolsó három évtizedének agrárviszonyait, a parasztság és a vidék problémáit, a mezőgazdaságban végbement változásokat, az agrárpolitikai, vámpolitikai, gazdaságfejlesztési vitákat. A mű egyszerre politikatörténet, gazdaságtörténet, társadalomtörténet és a parlamenti vitákra, pártküzdelmekre utalva intézménytörténet is.

A könyvhöz az előszót Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter írta, aki szerint „Darányi Ignác életén keresztül megismerhetjük a magyar történelemnek azt a virágzó korszakát, amikor a polgári tulajdon fogalma a magyar mezőgazdaságban is teret nyert.” (9. o.) A már említett vidékfejlesztési program róla való elnevezését pedig azzal indokolja, hogy „a földművelésügyi miniszter életműve, tudományos megalapozottságú kezdeményező-képessége mindmáig hatással van a magyar agrárium és élelmiszeripar, vele együtt a vidéki polgárság megújulására, gazdasági, társadalmi megerősödésére...” (9. o.)

Fehér György Darányi Ignácról és koráról már számos könyvet, tanulmányt jelentetett meg. Ez a mű folytatása és mintegy összegzése is a szerző korábbi szerkesztői munkája révén megjelent, Darányi Ignácról szóló dokumentumgyűjteménynek. A szerző bevezetőjében kiemeli, hogy erre a monográfiára azért is van szükség, azért is fontos Darányi tevékenységét forrásokon alapuló

szakmai hitelességgel megismerni, mert évtizedeken át vagy elhallgatás kísérte személyét vagy „a személyével foglalkozó szócikkek tevékenységéből tendenciózusan kiemelve csak egy területet érintettek, arról is megbélyegzően írtak.” (12 o.) Sokan idézték Ady véleményét, melyben „nagybirtokos mágnások kiszolgálójának” nevezte. (12. o.) A rendszerváltozás előtti évtizedekben mind a politikusok, mind a politikai szempontból elfogult történészek az 1898. II. tc., és 1907. évi un. cseléd-törvény elfogadtatójaként és a földmunkás sztrájkmozgalom leverőjeként emlegették. A szerző kiemeli, hogy megítélésében gyökeres változást az 1999-ben, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum alapításának 150. évfordulója alkalmából megrendezett konferencia hozott, ahol politikamentes, kutatásokon alapuló előadások árnyalták a korábbi egyoldalú és hamis képet.

A könyv első fejezete Darányi Ignác családi hátterét, ifjúkorát, iskolai éveit, az ügyvédi pályán való elindulását és a közéleti szereplés iránti elkötelezettségét mutatja be. A honorácior családi sorból származó Darányi Ignác pályája sokáig tipikusnak is nevezhető: „Darányi egész életét meghatározták a szereteten és a polgári protestáns etika értékein alapuló fiatalkori élmények.” (21. o.) Ideológiáját, világlátását, gazdaságpolitikai nézeteit a kor meghatározó eszméi formálták. A 19. századi liberális nemesi hagyomány, a szabadelvűség, a gazdasági liberalizmus, a „laissez faire”

Darányi korának uralkodó eszme-rendszerei voltak. Számos kortársához hasonlóan egyetlen lehetséges megoldásnak a 67-es kiegyezés és az azon felépülő dualista rendszer feltétlen és változatlan formában való megtartását gondolta. Ellenezte a dualista rendszer megváltoztatását, többek között a föderalistaalapon történő átszervezését, bármilyen kibővítését. Ez az elképzelés a dualizmus kori magyar politizáló rétegek általános felfogása volt. Más koncepcióval politizálási esély, kormányzati szerepvállalás nem is adatott volna senki számára.

Fehér György kiemeli azt is, hogy politikus társaival szemben Darányinál hamar megmutatkozott a társadalmi, ma úgy mondanánk, a szociális problémák iránti nagyobb affinitása. Ez alapvetően meghatározta későbbi politikusi pályáját. „... a kortárs politikai elit többségénél mélyebb az érdeklődése, később tetteiben is megnyilvánuló politikai aktivitása az elszegényedett, önma-ga helyzetén javítani nem képes társadalmi réteget alkotó – korabeli szóhasználattal élve – ’kisemberek’ iránt.” (555. o.) Ennek oka nem pusztán vallási meggyőződése, világnézete volt, hanem felismerte a társadalmi egyenlőtlenségek, szociális feszültségek lehetséges politikai következményeit, melyek egyre nagyobb kihívást jelentettek a 19. század végének Magyarországon. Darányi közírói és politikusi tevékenysége jól mutatja, hogy saját korában a földkérdés nem egyszerűen mezőgazdasági probléma, hanem

annak számos, egymással szorosan összefüggő tulajdonosi, üzemszervezeti, üzemtechnikai, vámpolitikai, gazdaságfejlesztési, szociálpolitikai, társadalmpolitikai aspektusa is van.

Első jelentősebb írása 1877-ben jelent meg a Tiszavölgy kérdései címmel, mely megmutatta az agrárprobléma iránti érzékenységét és elkötelezettségét, amit mindig összekapcsolt az összmagyarság ügyével. Számára az agrárium nem pusztán a parasztság és a földbirtokosság viszonyrendszere, hanem az egész magyarság sorskérdése. 1881-ben a Szabadelvű Párt tagjaként képviselő lett és így bekerült az országos politikába. Első parlamenti felszólalásában – nem véletlenül – a Tisza szabályozásának problémájáról beszélt. Parlamenti tevékenységéről Fehér György idézi a dualizmus kor viszonyai iránt egyébként gyakran kritikus Mikszáth Kálmán véleményét: „Darányi nem akart gazdag lenni – nem ért rá gazdag lenni –, mert a politika elvitte az idejét. S ő inkább akart politikát, mint vagyont. Darányinak nem sport a politika, hanem valóságosan szerelmes bele, s olyan becsületesen, nemesen szolgálja, kétségtelesen nagy és hajlékony tehetségével, roppant szívóságával, hogy ragyogó például állhat a honorácior osztály előtt – amelyhez ő magát számítani szeret.” (82. o.)

A századforduló Magyarországon egyik meghatározó gazdaságpolitikai, gazdaságfejlesztési és vámpolitikai kérdés az ún. agrárius-

merkantilista vita volt. Ez az összetett vita kiterjedt számos területre: pl. az alkalmazandó vámokra, a magyar gazdaság jövőbeni irányára, kereskedelempolitikai kérdésekre stb. A mezőgazdaság kérdését oly annyira az egész magyarság lételemének tekintette, hogy ebben a pártpolitikai viták, elfogultságok, szenvedélyek mellőzését javasolta.

1895-ben a Bánffy-kormány földművelésügyi minisztere lett. A mezőgazdaság és az agrártársadalom szempontjából rendkívül nehéz helyzetben vállalta el ezt a feladatot. A Magyarországon is katasztrofális következményekkel járó filoxérvész után ő nyújtotta be az un. szőlő-felújítási törvényt. Ezzel sikerült túllépni a vész okozta válságon és ezzel jelentősen megújult Magyarország szőlészete, melynek hatásai mindmáig érezhetőek. Fehér György is egyértelműen állítja, hogy a filoxérvész leküzdésében játszott szerepe mindenki számára igazolta szakmai rátermettségét és alkalmasságát az általa betöltött miniszteri tárcára.

Az agrárium körüli feszültségek azonban egyre inkább erősödtek a század végén, jelentős belpolitikai, társadalompolitikai konfliktusokat is gerjesztve. Darányi fontosnak vélte az elmaradottabb régiók fejlesztését, nem pusztán gazdaságpolitikai, hanem szociálpolitikai és belpolitikai szempontból is. Mai szóhasználatával így került kapcsolatba a földművelésügy és a vidékfejlesztés. Ennek egyik legismertebb példája az 1897-ben elindított

un. hegyvidéki akció, mely Bereg megye elmaradottabb területeinek kívánt kormányzati segítséget nyújtani. Darányi a program végrehajtásával Egán Edét bízta meg. A program mai aktualitását az is adja, hogy a kormányzat 2014-ben meghirdette az Egán Ede Tervet, melynek célja „A kárpátaljai magyarság gazdaságfejlesztési stratégiai terve.”^[2] Ezzel a támogatási rendszerrel – hasonlóan Darányi Ignác korához – kívánják a magyar kisvállalkozók, mezőgazdasági termelők Kárpátalján való maradását és fejlődését támogatni.

1898-ban fogadták el a munkáskérdés rendezését szolgáló II. tc.-et „A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról”. A kérdés rendezésének szükségességével mindenki egyetértett. A kortársak közül néhány ellenzéki politikus azonban hevesen bírálta, amit később a marxista történetírás is átvett. Így kapta később a „rabszolga-törvény” elnevezését, teljesen meghamisítva valódi tartalmát és célját. Emiatt is fordult Darányi megítélése 1945 után egyértelműen negatív irányba, ahogy ez több más törvényével kapcsolatban is történt. Fehér György maga is kiemeli, hogy ennek megítélése az utóbbi időben árnyaltabbá vált. „A feldolgozások szintén elismerik a jogszabály munkásvédő intézkedéseit, ugyanakkor nem vitatják, hogy egyes kitételei a munkaadó és munkavállaló vitájában az előbbinek kedvezett” (199. o.) . Gyakorlati munkája során sokat tett

a szövetkezeti mozgalom fellendítéséért. Szakmai eredményeit, elhivatottságát, megbízhatóságát az is bizonyítja, hogy a Bánffy-t váltó Széll-kormányban is megtartotta tárcáját. Fehér György nem véletlenül ennek a fejezetnek a „Zökkenőmentes folytatást” adta. Ebben a kormányzati ciklusban a már korábban ismertetett kérdések mellett fontosnak tartotta a modern termelési ismeretek, technológiai tapasztalatok megismerését és terjesztését. Ezt szolgálta többek között az 1899 szeptemberében Szegeden megrendezett I. Országos Mezőgazdasági Kiállítás. A belpolitikai viták egyik fontos témája mindig is az agrár-költségvetés volt. Az első költségvetési vitájában, az 1896-osban, való eredményes szereplését Fehér György így összegzi: „Az agrár-költségvetési vita mérlegét megvonva kijelenthető, hogy a miniszter kormányon belüli pozíciói jelentősen megerősödtek.” (140. o.) Politikai ügyességét mi sem bizonyítja jobban, „hogy Darányi sikerrel oldotta meg a kormányzópárt agrárius és merkantilista tábora közötti manőverezést, hiszen mindkét fél hozzá közel állónak tartotta a minisztert.” (273. o.) Miniszterként több tucatnyi az agráriumhoz, ill. az agrártársadalomhoz kötődő törvényt terjesztett be.

Széll Kálmán bukása után nem pusztán a dualista rendszer gyengeségei kerültek egyre inkább felszínre, hanem a régi pártstruktúrában is jelentős átrendeződések mentek végbe. 1905 novemberében And-

rassy Gyula javaslatára elnöke lett az 1867-es elveket valló Alkotmánypártnak. Korábbi politikai pályáját ismerve nem meglepő, hogy 1906 áprilisában a második Wekerle-kormány agrárminisztere lett, amit 1910 elejéig töltött be. Ezt követően a nagypolitikától egyre inkább távolra került, de a közügyektől nem. A Magyar Gazdaszövetségben kifejtett aktivitása jelentette a következő években a szakmai közszereplésének színterét. Még korábban támogatta a Mezőgazdasági Múzeum és a mai Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet elődjének létrejöttét.

A forradalmak és Trianon után az idős Darányi Ignác már nem vállalt közszereplést. Halálakor egy osztrák kortársa azt mondta, hogy „Darányi volt az egyetlen igazi földművelésügyi minisztere a Monarchiának.” (551. o.) A korszak egyik legkiválóbb szobrásza – Kisfaludi Stróbl Zsigmond - 1931-ben alkotta meg Darányit ábrázoló szobrát, melyet a Mezőgazdasági Múzeum előtt állítottak fel. A könyv erre vonatkozó lábjegyzetéből megtudjuk, hogy az ostrom idején olyan súlyos sérülés érte, hogy később valószínűleg beolvasztották. (560. o.) 2017 áprilisában a Mezőgazdasági Múzeum városligeti épülete előtt ismételten felavatták Darányi Ignác szobrát.

A könyvet szemléletes és informatív mellékletek egészítik ki. Ilyen pl. a Darányi családfa bemutatása, melyből látható a témában kevésbé jártas olvasó számára is,

hogyan olyan arisztokrata családokkal is kapcsolatban voltak, mint pl. a Telekiek. Egyik unokaöccse, Darányi Kálmán a Horthy-korszakban földművelésügyi miniszter, majd miniszterelnök. Szintén unokaöccse volt Hóman Bálint, a neves történész és vallás- és közoktatásügyi miniszter. Ezen ismeretek, családi kapcsolatok birtokában érthető, hogy a rendszerváltás előtti évtizedekben miért kísérte személyét jobb esetben elhallgatás, rosszabb esetben egyoldalú negatív elmarasztalás. A fénykép és dokumentummelléletek felvázolják Darányi életpályájának és gyakorlati tevékenységének fontosabb állomásait.

Ez a mind tartalmilag, mind kivitelezésében rendkívül igényes mű nagy mértékben járul hozzá a Darányi Ignác tevékenységéről és koráról való hiteles kép bemutatásához. A monográfia számos gondolata igazolja, hogy Darányi elképzelései, gyakorlati kormányzati tevékenysége ma is időszerűek, ilyen például a földművelésügy és általában az agrárium helyzetének összekapcsolása a társadalompolitikai, szociálpolitikai kérdésekkel és a vidékfejlesztéssel. E tekintetben nem pusztán a történelem iránt érdeklődők forgathatják hasznosan ezt a művet.

Tóth Tibor

^[1]A Darányi Ignác Terv céljairól bővebben:

http://videkstrategia.kormany.hu/download/4/ae/40000/DIT2_magyar_t%C3%B6rdelt_120910.pdf

^[2] A program részleteit, célkitűzéseit ismerteti:

<https://www.eganede.com/egan-edeterv.pdf>